

Akademik vokal san'atida milliy ohangdorlik: Sharq va G'arb vokal maktablari sintezi asosida ijro texnikasini shakllantirish

Dilrabo Zubaydullayevna Gulyamova
Buxoro xalqaro universiteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada akademik vokal san'atida milliy ohangdorlikni shakllantirishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Xususan, Sharq va G'arb vokal maktablarining uslubiy xususiyatlari, nafas olish, rezonans, artikulyatsiya, tembr nazorati va ifoda vositalarining o'ziga xos jihatlari o'rganiladi. Maqolada ikki maktabning vokal texnikasi va musiqiy estetikasi o'rtasidagi o'zaro uyg'unlik nuqtalari aniqlanib, milliy vokal maktab asosida ijrochilik madaniyatini shakllantirish bo'yicha metodik tavsiyalar beriladi. Vokal ijroda milliy ohangdorlikni saqlagan holda akademik talablar asosida shakllantirish orqali o'quvchi va ijrochilarda musiqa madaniyatiga chuqur yondashuv rivojlantiriladi. Shu orqali vokal san'atining xalqona ifodasi bilan xalqaro vokal ijrochilik mezonlari uyg'unlashtiriladi.

Kalit so'zlar: akademik vokal, milliy ohangdorlik, Sharq vokal maktabi, G'arb vokal maktabi, ijro texnikasi, vokal estetikasi, uslub uyg'unligi, rezonans, nafas texnikasi, vokal ifoda vositalari

National melodiousness in academic vocal art: formation of performance technique based on the synthesis of Eastern and Western vocal schools

Dilrabo Zubaydullayevna Gulyamova
Bukhara International University

Abstract: This article analyzes the theoretical and practical aspects of the formation of national melodiousness in academic vocal art. In particular, the stylistic features of Eastern and Western vocal schools, specific aspects of breathing, resonance, articulation, timbre control and means of expression are studied. The article identifies points of mutual harmony between the vocal technique and musical aesthetics of the two schools and gives methodological recommendations for the formation of a performance culture based on the national vocal school. By forming vocal performance based on academic requirements while maintaining national melodiousness, a deep approach to musical culture is developed in students and performers. In this way, the folk expression of vocal art is harmonized with the criteria of international vocal performance.

Keywords: academic vocal, national melodiousness, Eastern vocal school, Western vocal school, performance technique, vocal aesthetics, harmony of style, resonance, breathing technique, means of vocal expression

Kirish. Vokal san'ati inson ovozi orqali ifoda etiladigan eng nafis va murakkab san'at turlaridan biridir. Akademik vokal yo'nalishi Sharq va G'arb musiqiy an'alarining uzoq yillik tajribasi asosida shakllangan bo'lib, har bir maktabning o'ziga xos texnikasi, estetik yondashuvi va madaniy qadriyatlari mavjud. Bugungi kunda globallashuv sharoitida turli vokal maktablari o'rtasida o'zaro ta'sir va sintez jarayoni tobora kuchayib bormoqda. Mazkur maqolada Sharq va G'arb vokal maktablarining o'zaro uyg'unligi asosida milliy ohangdorlikni saqlagan holda ijro texnikasini takomillashtirish masalalari yoritiladi.

Sharq va G'arb vokal maktablari: umumiy ko'rinish

Sharq vokal maktabi, xususan, O'zbekiston, Eron, Hindiston va Xitoy kabi hududlardagi musiqa an'analari asosida shakllangan. Bu maktabda mikrointerval tizimi, improvizatsiya, melizmatik bezaklar, ohanglarning tabiiy ravonligi va ichki his-tuyg'ularga urg'u beriladi. Vokal ijro ko'proq tor doiradagi diapazonlarda, ammo chuqur ruhiylik va ekspressivlik bilan ajralib turadi.

G'arb vokal maktabi

G'arb vokal maktabi esa Italiya, Germaniya, Rossiya, Fransiya kabi mamlakatlar orqali rivojlangan. Bu maktabda ovozning kuchi, texnikasi, diapazoni va rezonansi ustuvor o'rinda turadi. Akademik vokal o'quv dasturlarida belcanto texnikasi, diafragma bilan nafas olish, artikulyatsiya va dinamika ustida ko'p ishlanadi.

Ijro texnikasi: ikki maktab o'rtasidagi farqlar va yaqinliklar

Sharq vokal ijrosida improvizatsion erkinlik ustuvor bo'lib, ijrochidan yuksak musiqiy did va ruhiy hissiyot talab etiladi. G'arb ijrosida esa texnik mukammallik, kompozitsiyaviy aniqlik, ovoz diapazoni va tazyiqqa chidamlilik muhim ahamiyatga ega. Shunga qaramasdan, ikkala maktab ham o'z san'atkoridan yuksak ichki intizom va chuqur musiqiy bilimni talab etadi.

Bugungi kunda vokal pedagogikasi sohasida bu ikki maktab elementlarining uyg'unligini shakllantirish orqali ijrochilik texnikasini boyitish mumkin. Bu nafaqat texnik, balki estetik yondashuvni ham rivojlantiradi.

Milliy ohangdorlikni saqlash masalasi

O'zbek vokal san'ati o'zining milliy ohanglari, maqom tizimi, sho'balari va ohangdoshligi bilan ajralib turadi. G'arb texnikasi asosida ijro qilish jarayonida ushbu milliy xususiyatlar yo'qolib ketmasligi kerak. Shu boisdan, pedagoglar va ijrochilar milliy musiqiy estetikani chuqur anglab, uni G'arb texnikasi bilan uyg'unlashtira olishi zarur.

Milliy ohangdorlikni saqlash uchun quyidagi yo'nalishlar muhim ahamiyatga ega:

- Maqom va an'anaviy kuylar asosida mashg'ulotlar olib borish;
- Mahalliy ohanglar bilan tanishish va ularni tahlil qilish;
- Vokal repertuarni tanlashda milliy kuy va ashulalarga e'tibor qaratish;
- Improvizatsion ijrochilikni rag'batlantirish.

Sharq va G'arb sintezining metodik yondashuvlari

Ijrochilikda ikki maktabni uyg'unlashtirish quyidagi metodik yondashuvlar asosida amalga oshiriladi:

1. Texnik mashqlar: G'arb maktabiga xos diafragma, legato, stakkatoni o'zlashtirish bilan birga, Sharq maktabidagi mikrintonatsiyalar, melizma va glissando mashqlari kiritiladi.

2. Repertuar tanlovi: Ijrochilik repertuarida Sharq ashulalari bilan birga, G'arb klassik ariyalariga ham o'rin beriladi. Har ikki turdagi asarlar texnik va ifodaviy jihatdan chuqur o'rganiladi.

3. Ijro tahlili: Ijrochilik namunalari - tanlangan qo'shiq yoki ariya bo'yicha tahlil o'tkaziladi: ohang, nafas, frazalash, dinamika, ekspressiya.

4. Tinglash va solishtirish: Turli maktablarga oid ijro namunalarini tinglash va ularning yondashuv usullarini tahlil qilish orqali o'quvchilarda estetik tafakkurni rivojlantirish.

Amaliy natijalar va rivojlanish istiqbollari

Akademik vokalda milliy ohangdorlikni saqlagan holda texnik salohiyatni oshirish ijrochilik maktablarining samarali rivojlanishiga olib keladi. Bunday yondashuv vokal san'atining ham zamonaviy, ham an'anaviy qirralarini uyg'unlashtirish imkonini beradi.

O'zbekiston konservatoriyalari va san'at maktablarida bu yo'nalishda olib borilayotgan amaliy mashg'ulotlar, ilmiy izlanishlar natijasida yangi, milliy va akademik uslubdagi ijrochilik maktablari shakllanmoqda. Bu esa yurtimizda vokal madaniyatining xalqaro miqyosdagi tan olinishi uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Vokal san'ati ob'ektiv nuqtai nazardan vokal tasvirlarni yaratish, vokal tasvir esa sintetik shakllanish bo'lib, uni yaratishda musiqa va matndan tashqari ko'plab komponentlar ishtirok etishi mumkin. Biroq, ularning aksariyati yaratilgan vokal tasvirning mohiyatini saqlab qolgan holda, mavhum bo'lishi mumkin.

Vokal obrazi ikki tomonlama xususiyatga ega: u musiqiy va adabiy birlashtiradi. Musiqiy obrazning bir turi bo'lib, u, birinchi navbatda, ifodalaydi va tasvirlamaydi. Ovozli tasvirning ekspressivligi hissiydir: u, birinchi navbatda, his-tuyg'ularni, his-tuyg'ularni aks ettiradi. Shuningdek, u kosmosda emas, balki asosan vaqt bo'yicha tashkil etilgan.

Vokal obrazining musiqiy va adabiy qismlarining o'zaro ta'siri ularning idrok etishdagi ham ob'ektiv, ham subyektiv munosabatiga bog'liq bo'lib, bu uning individual xususiyatlari va imkoniyatlaridan kelib chiqadi.

Insonda musiqa madaniyatining mavjudligi muammosi musiqani idrok etish qobiliyati bilan belgilanadi va jamiyatda ikkita auditoriyaning mavjudligiga olib keladi: akademik vokal san'atini idrok etadigan va idrok etmaydigan odamlar. Akademik qo'shiq - bu inson mohiyatining (tana va ruh) eng to'liq va chuqur ifodasidir, chunki qo'shiqchi aynan unda o'zining ekspressiv imkoniyatlarining bioakustik maksimaliga erishadi, bu uning inson uchun jismoniyligini ifodalaydi. Bu, shuningdek, hissiyotlarning butun palitrasini boshdan kechirishning psixologik o'zini o'zi ifodalashidir. Akademik qo'shiqchilik insondan uzoq muddatli texnologik tayyorgarlikni, psixologik rivojlanishni, uning ma'naviy va hissiy dunyosini tarbiyalaydigan va rivojlantiruvchi madaniyatga inklyuziyaga ega bo'lishni talab qiladi. Ovoz orqali his-tuyg'ularni ifodalash inson uchun tabiiydir, u genetik jihatdan belgilanadi. Bundan tashqari, odam ovoz orqali ifodalangan boshqa odamlarning his-tuyg'ularini idrok etishga qodir. Bu qo'shiqning insonning hissiy dunyosiga ta'sir qilish qobiliyatining asosidir. Ovozli hissiy aloqa genetik jihatdan aniqlanadi, ammo agar odamda his-tuyg'ularni ovoz orqali ifodalash va idrok etish amaliyoti bo'lmasa, buni qilish qobiliyati pasayadi. Zamonaviy jamiyatda qulay sharoitlar rivojlanmoqda. ommaviy musiqa madaniyatini shakllantirish uchun va shunga mos ravishda musiqalilik adabiylikdan ustun bo'lgan akademik qo'shiqchilik madaniyati uchun noqulay. Bu ikkita asosiy omil bilan bog'liq: birinchidan, zamonaviy insonning ratsionalligi va musiqaning irratsionalligi o'rtasidagi nomuvofiqlik; ikkinchidan, umumta'lim maktablarida umumiy musiqiy ta'limning yo'qligi.

Akademik qo'shiqchilik texnologiyasi doirasida qo'shiq ohangining ob'ektiv me'yorini aniqlash mumkin bo'ladi, bu inson ovozi tovushining universalligi, musiqa tilining universalligi va inson hissiyotlarining universalligi bilan ta'minlanadi. Mezon - bu kerakli ohang diapazoni, ovoz balandligi va tembrning boyligi.

Akademik vokal san'atida qo'shiq ohangining standarti bilan bir qatorda, Evropa akademik vokal madaniyatining estetik an'analari standarti ham mavjud bo'lib, u o'ziga xos "yashirin ekspert kelishuvi" hisoblanadi. Bu shuni anglatadiki, hamma "nima yaxshi" va "nima yomon" ni biladi, lekin baholashning qat'iy mezonlari va funktsional tili mavjud emas. Bu vokal ijrosi modeli bo'lib, uning mustaqil ahamiyati mukammal ijro uchun mukammal ovozning o'zi etarli emasligi bilan belgilanadi. Ushbu estetik an'ananing ob'ektivligi vokal nutqning ob'ektiv xususiyatlari bilan belgilanadi, uning o'ziga xos xususiyatlari eng mukammal deb e'tirof etilgan qo'shiqda maksimal darajada namoyon bo'lishi kerak.

Xulosa qilib shuni aytish joizki, Sharq va G'arb vokal maktablarining sintezi asosida ijro texnikasini shakllantirish - bu nafaqat texnik imkoniyatlarni kengaytirish, balki milliy ohangdorlikni saqlagan holda zamonaviy vokal ijrochilik madaniyatini yuksaltirish demakdir. Akademik vokal san'atini rivojlantirishda har ikki maktabning

yutuqlaridan samarali foydalanish, ularni o'zaro uyg'unlashtirish va o'zbek musiqa madaniyatiga moslashtirish asosiy maqsad bo'lib qolmoqda.

Bunday integrativ yondashuv vokal san'atining rivojiga katta turtki beradi hamda o'z milliy ijrochilik maktabimizni jahon miqyosida tanitishda muhim o'rin egallaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. К.Б. Холиков. Проблематика музыкальной эстетики как фактическая сторона повествования. Science and Education 3 (5), 1556-1561
2. К.Б. Холиков. Музыка как релаксатор в работе мозга и ракурс ресурсов для решения музыкальных задач. Science and Education 3 (3), 1026-1031
3. К.Б. Холиков. Место творческой составляющей личности преподавателя музыки и её роль в обучении детей общеобразовательной школе. Science and education 3 (8), 145-150
4. К.Б. Холиков. Пение по нотам с сопровождением и без него по классу сольфеджио в высших учебных заведениях. Science and education 3 (5), 1326-1331
5. К.Б. Холиков. Воспитание эстетического вкуса, исполнительской и слушательской культуры. Science and Education 3 (2), 1181-1187
6. К.Б. Холиков. Значение эстетического образования и воспитания в общеобразовательной школе. Science and Education 3 (5), 1549-1555
7. К.Б. Холиков. Модульная музыкальная образовательная технология как важный фактор развития учебного процесса по теории музыки. Scientific progress 2 (4), 370-374
8. К.Б. Холиков. Роль электронного учебно-методического комплекса в оптимизации музыкального обучение в общеобразовательной школе КБ Холиков Scientific progress 2 (4), 114-118
9. К.Б. Холиков. Проблема бытия традиционной музыки Узбекистана. Science and Education 3 (5), 1570-1576
10. К.Б. Холиков. Некоторые методические трудности, возникающие при написании общего решения диктанта по предмету сольфеджио. Scientific progress 2 (3), 734-742
11. К.Б. Холиков. Теоретические особенности формирования музыкальных представлений у детей школьного возраста. Scientific progress 2 (4), 96-101
12. К.Б. Холиков. Необходимые знание в области проектирования обучения музыкальной культуры Узбекистана. Scientific progress 2 (6), 952-957
13. К.Б. Холиков. Характерная черта голоса у детей, певческая деятельность. Science and Education 3 (2), 1195-1200
14. К.Б. Холиков. Роль педагогических принципов метода моделирования, синтеза знаний при моделировании музыкальных систем. Science and Education 3 (3), 1032-1037

15. К.Б. Холиков. Музыкальное образование и имитационное моделирование процесса обучения музыки. *Science and Education* 3 (3), 1020-1025
16. К.Б. Холиков. Эстетическое воспитание молодёжи школьного возраста в сфере музыки. *Science and Education* 3 (5), 1542-1548
17. К.Б. Холиков. Методы музыкального обучения через воспитание в вузах. *Academy*, 57-59
18. К.Б. Холиков. Тяготение основа-основ в музыкальной композиции. *Scientific progress* 2 (4), 459-464
19. К.Б. Холиков. Теоретические основы определения механических свойств музыкальных и шумовых звуков при динамических воздействиях. *Science and Education* 3 (4), 453-458
20. К.Б. Холиков. Направляющие основы методики для педагогов и студентов музыкально эстетическая развития детей в садике. *Science and Education* 3 (2), 1233-1239
21. К.Б. Холиков. Тенденции строгой и детальной фиксации в музыке. *Scientific progress* 2 (4), 380-385
22. К.Б. Холиков. Психолого-социальная подготовка студентов. Социальный педагог в школе: методы работы. *Science and Education* 4 (3), 545-551
23. К.Б. Холиков. Эффективные способы изучения музыкальных элементов в школьном обучении. *Scientific progress* 2 (4), 108-113
24. К.Б. Холиков. Природа отношений, регулируемых инструментом возбуждения музыкальных эмоций при коллективном пении. *Scientific progress* 2 (3), 1032-1037
25. К.Б. Холиков. Патриотическое музыкальное воспитание детей младшего школьного возраста через музыкального образование: основные подходы и задачи. *Scientific progress* 2 (4), 102-107
26. К.Б. Холиков. Обширные знания в области музыкальных наук Узбекистана и порядка функционального взаимодействия в сфере музыки. *Scientific progress* 2 (6), 940-945
27. К.Б. Холиков. Актуальные задачи высшего профессионального образования и стратегии обучения по направлениям музыки и музыкальное образование. *Science and Education* 2 (11), 1039-1045
28. К.Б. Холиков. Строительство уникальных знаний и сооружений по музыке в высшей, учебных заведениях. *Scientific progress* 2 (6), 958-963
29. К.Б. Холиков. Ответ на систему восприятия музыки и психологическая состояния музыканта. *Science and Education* 4 (7), 289-295
30. К.Б. Холиков. Мозг и музыкальный разум, психологическая подготовка детей и взрослых к восприятию музыки. *Science and Education* 4 (7), 277-283